

Kitap Tanıtımı

Merâgî'nin Son Müzik Eseri: Zevâid-i Fevâid-i Aşere¹

Alev KÂHYA BİRGÜL²

Abdülkadir Merâgî (1353-1435) Türk müziği tarihinin olduğu kadar Orta Doğu ülkelerinin en önemli müzik teorisyenlerinden biridir. Sistemci Ekolün son temsilcisidir. Eser yazmaya başladığı 1405 yılından 1435 yılları arasında yazdığı eserler içinde en sonuncusu olan bu kitap Merâgî'nin görüşlerinde geldiği son noktayı göstermesi açısından çok önemlidir. İlk eserlerinden sonrakilere fikirlerini değiştirdiği, özellikle dizi ve usullerdeki değişikliklerden anlaşılmaktadır. Merâgî'yi doğru değerlendirmek için bu eserin çevirisine ihtiyaç vardır. Çalışması diğer eserlerinde olduğu gibi bâb ve fasıl'lardan değil, "fayda" dediği on bölümden oluşmaktadır. Her fayda bir konu içerir. Bazı faydalar iki fasıldır. Fayda başlıklarında görülen konular güzel ses hakkında hadislerle başlar, daha sonrasında güzel ses, müzik tanımları, pestlik ve tizlik oluşumu, on iki devir/makam, altı avaze, yirmi dört şube tanımları ve dizileri, dörtlüler ve beşliler çeşitleri, usuller, kendi icat ettiği usuller, icracı öncüler, çalgı çeşitleri, çalgılar, tasnif türleri, müzikte ustalaşmak için önerdiği terci metoduyla alıştırmalar, yerel-düzen ve yaygın düzenler, şedler düzeni, on iki devrin dörtlü ve beşli şedleri, 1001 şed düzeninden oluşmaktadır.

Kitap, Sunuş, Ön Söz, İçindekiler, Kısaltmalar, Transkripsiyon ve Giriş bölümüyle başlar. Sonra *Merâgî'nin Son Müzik Eseri Zevaid-i Fevaid-i Aşere* Çevirisi yer alır. Mukaddime'den sonra faydalar gelir. Faydalar şekillerle de açıklayıcı hale gelmektedir.

Birinci Fayda: Güzel Ses Hadisleri ve Tam-Cemde Dörtlü Tabakalar başlığındadır. Burada Murabba Cetvel, Munfasıl-Pes ve Munfasıl-Tiz şekli yer alır. İkinci Faydanın 1. Faslı: On İki Devrin Nağmeleri, Tabakaların Eklenmesi başlığındadır. İkinci Fayda 2. Faslı: On Beş Nağmenin Arapça-Yunanca İsimleri başlığındadır. Üçüncü Fayda: Yirmi Dört Şubenin Telden Çıkarı-

¹ Uslu, *Recep* (2019). *Merâgî'nin Son Müzik Eseri: Zevâid-i Fevâid-i Aşere*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları:508, Araştırma-İnceleme Dizisi:157.
DOI: 10.32704/erdem.577452

² Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Dr. Yüksek Kurum Uzmanı

mı, Dördüncü Fayda: On İki Devirin Tam-Cemde Oktavları, Beşinci Fayda: Dörtlü Cinsler başlığındadır. Altıncı Fayda: Kadim Altı-Parmak Metodu ve İka-Devirlerle İlişkileri başlığını taşır ve burada, Kadim Metot Altı-Parmakta Nağmeler şekli yer alır. Yedinci Fayda: Tasnif Türleri, Musiki Biçimleri başlığındadır ve Dörde Bölünmüş Sekizli şekli bu fayda içinde gösterilir. Sekizinci Fayda 1.Fasıl: Tercî Yöntemiyle Alıştırılmalar'dır. Sekizinci Fayda 2.Fasıl: Çalgı Türleri ve Çalgılar başlığındadır ve Kâseler ve Taslar Çalgısı, Levhalar Çalgısı ve Udda Yaygın-Düzen, Teltinlaklarda Yaygın-Düzen, Bazı Havatınlak Çalgılar şekilleri bu fasılda yer alır. Dokuzuncu Fayda 1.Fasıl: Merâğî'nin İka-Devirleri başlığını taşır ve Merâğî'nin İcadı İka-Devirler şekli bu fayda içinde gösterilir. Dokuzuncu Fayda 2.Fasıl: Tasniflerde Duhûl ve Hurûc başlığındadır. Onuncu Fayda 1.Fasıl: İntikaller, Hanendenin Ses Rengi başlığını taşır ve Beş Çift Telli Udda İntikaller şekli bu fasılda yer alır. Onuncu Fayda 2. Fasıl: Hanendelik, Tahrîr, Mergüle, Nesir ve Nazm-ı Nağamât, Başlangıç ve Karar Yeri, Hanendenin Ses Rengi, Ses Çeşitleri konularını anlatır.

NO Ktp Nüshasındaki Farklı Fasılların Çevirisi ve NO Ktp Nüshası İçin-dekiler metninden sonra İkinci Fayda 1. Fasıl: Altı Âvâze başlığındadır ve Takdim ve Tehirle Selmek Nağmeleri şekli bu fasılda yer alır. Beşinci Fayda 2.Fasıl: Yaygın-Düzen, Şedler Düzeni ve 1001 Yerel-Düzen başlığındadır ve On İki Devrin Dörtlü ve Beşli Şedler Cetveli ile Bin Bir Şed Cetveli (1001 Şed) şekilleri bu fasıldadır. Sekizinci Fayda 2. Fasıl: Terkipler, On İki Devir, Altı Âvâze ve Şubeler Arası İlişkiler başlığındadır. Onuncu Fayda 1.Fasıl: Musikinin Öncü İcracıları başlığındadır. Onuncu Fayda 2.Fasıl: Nağmenin Tarifi, Musiki Hakkında Filozofların Söyledikleri başlığını taşır.

Kaynakça'nın ardından Dizin'le kitap son bulur. Kitapta Arapça metne atıfta bulunulmakta ancak Arapça metin bulunmamaktadır.

Abdülkadir Merâğî, İslam tarihinin bir kahramanıdır. Genç yaşta devrinin en zor müzik biçimlerinden biri olan *nevbet-i mürettebi* bir ayda her gün birer tane bestelemek üzerine iddiaya girmiş, hatta kendisi ustalık düzeyini göstermek için besteyi daha da zorlaştıran "müstezad" adını verdiği altı avazeden oluşan bir bölüm eklemiştir. Bu onun Celayirliler içinde iken genç yaşta kazandığı en büyük başarısıdır.

Merâğî, kendisi gelemedi ise de iki oğlunu Osmanlılara hediye ederek Osmanlı tarihinin içinde yer almıştır. Biri öz oğlu Abdülaziz idi, diğeri II. Murad'a yazdığı *Makasıdul-elhan (Müziğin Maksatları)* adlı eseri idi. Bestelediği müzik eserlerinin unutulduğundan yakınan Merâğî öldüğünde, hem yazdıkları kitaplara hem de besteledikleri eserlere Osmanlılar sahip çıkmıştır. Elinizdeki bu eserin ilk sürümü de sahip çıkılan eserlerinden biridir.

Merâğî'yi anlamak için *Zevaid-i Fevaid-i Aşer (On Faydalı Ek)* adlı bu eserinin Türkçeye kazandırılması gerekiyordu. Elinizdeki onun son yazdığı müzik eseridir. Müzik, çalgılar konusundaki fikirlerindeki olgunluğu ve değişimi görmek için bu eserini okumak gerekir.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı millî kültürümüzün kaynak eserlerini tespit etmek, incelemek ve yayına hazırlamak; sosyal ve beşeri bilimler bütünlüğü içinde kültür mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı amaç ve hedef edinmiş bir kurum olarak bu değerli eseri meraklı okuyucularının istifadesine sunmuştur.

